

Člen Bankovej rady Národnej banky Slovenska Ľudovít Ódor v rozhovore pre HN: Zákonník práce neprinesie zázraky ihneď.

Marek Ročkár - [Hospodárske noviny](#), 28. 6. 2010, s. 6.

Zákonník práce potrebuje zmenu. Ani nová vláda už v tomto roku deficit rozpočtu neskrotí. Reálnu šancu bude mať až v roku 2011. Odvodový bonus má aj riziká, bude mať aj svojich porazených.

Slovenský trh práce je stále problematický. Ľudí bez práce má podľa predikcie centrálnej banky ubúdať až koncom roka. Podnikateľská sféra by preto potrebovala pomoc v pokrízovom rozbehu. Aké opatrenia by sa v tejto súvislosti dali zo strany vlády zaviesť v najbližších mesiacoch?

Nie je veľa takých opatrení. Ak by sme sledovali iba krátkodobé ciele, môže ľudí zamestnať štát, ale to je neudržateľné. Potrebujeme opätovný nárast pracovných príležitostí v súkromnom sektore. A to nie je momentálne jednoduché. Firmy sa ešte prijímať ľudí nechystajú. Kríza je však aj príležitosťou. Mali by sme reštrukturalizovať ekonomiku a klásť väčší dôraz na sektor služieb. Urobili to napríklad vo Fínsku. Štátna pomoc by sa mala preorientovať z výrobnjej oblasti na služby alebo výskum a vývoj. Keby sa realizovali daňovo-odvodové zmeny, mohlo by to tiež pomôcť podnikateľom. Takisto odbyrokratizovanie daňových procesov.

Novovznikajúca koalícia chce zamestnanosti pomôcť napríklad aj odvodovými prázdninami pre dlhodobu nezamestnaných a zmenou Zákonníka práce. Bude možné uskutočniť tieto kroky už v tomto roku?

Flexibilita Zákonníka práce je veľmi dôležitá. Podniky často uvažujú, či zamestnať človeka na plný úväzok, alebo zvoliť flexibilnejšiu formu pracovnej zmluvy. Štát by nemal nútiť ľudí pracovať na jednom mieste, malo by existovať viac príležitostí, ako sa zamestnať. Aj odvodové prázdniny môžu do určitej miery pomôcť. Zmeny by mali prísť čo najskôr, ale neverím tomu, že by priniesli už v tomto roku nejaké citelné efekty. Na trhu práce sa nedajú robiť zázraky na počkanie.

Teraz sa pripravuje liberalizácia Zákonníka práce. Kríza nás však zastihla s menej pružným zákonníkom. Nebolo to tak lepšie? Nestupia by nezamestnanosť na Slovensku oveľa dramatickejšie, ak by bolo vlni prepúšťanie pracovných jednoduchšie?

Ukazuje sa to aj na modeloch USA a Európy. USA majú veľmi flexibilné zamestnávanie. Počas krízy tam miera nezamestnanosti prudko vystrelila, ale zároveň im to umožňuje rýchlo absorbovať nezamestnaných v iných sektoroch ekonomiky. Kríza má v pružnom prostredí očistný charakter a ak prídu nové firmy, ekonomika ľudí nasmeruje tam, kde sú potrebni. Európa sa, naopak, snaží udržiavať zamestnanosť, čo znamená, že miera nezamestnanosti nevyletela do takých výšin. Má to pozitívny vplyv na ľudí. Veď čo je horšie ako stratiť prácu? Na druhej strane inovácie a zmeny sa v takejto ekonomike rodia oveľa ťažšie, a preto treba nájsť kompromis. Keby sme sa pred sto rokmi snažili silou-mocou udržať ľudí v poľnohospodárstve, nikam by sme sa nedostali. Myslím si, že Slovensko potrebuje o čosi flexibilnejší Zákonník práce, než je európsky štandard.

Možno do troch rokov bude realitou odvodová reforma z kuchyne Richarda Sulíka (SaS), tiež známa ako odvodový bonus. Ste vy osobne fanúšikom takejto zmeny?

Niekoťo na tom aj prerobí. Nie všetci budú víťazi. Upratovanie v odvodoch a daniach má kryť výpadky vo verejných financiách po zavedení odvodového bonusu. V tom vidím tiež riziká. Mnoho čít podporujem, ale je v ňom niekoľko nezodpovedaných otázok, ktoré ešte treba analyzovať.

Pre budúce kroky vlády bude podstatný stav verejných financií. Vlačjšie očakávania ministerstva financií sa nenaplnili. Daňové príjmy budú nižšie takmer o miliardu. Tohtoročný deficit bol pritom naplánovaný na 5,5 percenta HDP. Teraz sa hovorí o úrovni siedmich percent. Na akú úroveň by mohla nová vláda stlačiť tohtoročný deficit?

V tomto roku už čas na systémovjšie opatrenia nebude. Nepredpokladám, že bude dosiahnutá plánovaná úroveň deficitu. Razantnejšia konsolidácia novej vlády môže prísť až v roku 2011, v ktorom by už mohla byť 5,5-percentná výška deficitu realistická. Závisieť bude aj od ambícií novej vlády, ako rýchlo bude chcieť stabilizovať verejný dlh a rozpočtové deficity.

Vlani sa odkladala reakcia na krízu na výdavkovej strane rozpočtu. V tomto roku exminister financií Počiatek do volieb neprezradil, o koľko budú príjmy štátu nižšie. Vy sám ste na ministerstve financií pracovali. Ako hodnotíte takéto počínanie tohto rezortného šéfa?

Verejné financie musia byť v prvom rade transparentné. Nemá význam zatajovať a posúvať informácie. Verejnost' musí mať všetky informácie. Férové je prichádzať včas so všetkými informáciami.

Počiatek teda nehral úplne fér?

Nepri náleží mi hodnotiť ministerstvo ani ministra. Hovoril som iba o princípoch.

Čo by ste urobili ako prvú, ak by ste sa stali ministrom financií?

Nesnímam o tom, že sa stanem ministrom financií. Najdôležitejšia bude konsolidácia verejných financií udržateľným spôsobom.

Aké nástroje na tento rok má na znižovanie rozpočtového schodku v rukách človek, ktorý zasadne do kresla ministra financií?

Času bude málo. Opatrenia, ako napríklad zmrazovanie platov, nebudú mať celoročný efekt. Je možné viazať niektoré výdavky v oblasti nakupovania výkonov štátu. Lepšie je však robiť systémové opatrenia. Znížiť deficit v jednom roku hoci aj o tri percentá HDP nie je veľké umenie. Umenie je znížiť ho tak, aby to bolo udržateľné aj do budúcnosti. Dajú sa odkladať investičné projekty, rok neopravovať školy alebo cesty, ale nie je to rozumné z dlhodobého hľadiska. Preferujem preto udržateľnú cestu, a to je možné dosiahnuť tak, že sa zasiahne do jednotlivých systémov, či už hovoríme o dôchodkoch, verejnom obstarávaní alebo nebudaj aj o zvýšení daní.

Hrozí zvyšovanie sadzieb daní, i keď nová koalícia tvrdí, že ich ponechá na nezmenenej úrovni?

Budú sa musieť zvyšovať daňové príjmy. Obávam sa, že ak naozaj budeme chcieť dosiahnuť vyrovnaný rozpočet v strednodobom horizonte, je tam relatívne vysoká pravdepodobnosť, že na Slovensku budeme musieť upraviť niektoré sadzby aj smerom nahor. Možno by to išlo i bez toho, ale riziko zvyšovania daní bude vysoké.

Pravicové strany vlastne plánujú tiché zvyšovanie daňového zaťaženia - deklarovali rušenie daňových výnimiek aj zjednotenie DPH. Môžu tieto kroky rozpočtu pomôcť ešte v tomto roku? Aké príjmy z toho môžu štátu kvapnúť?

Tieto príjmy už v tomto roku nebudú rozhodujúce. Samotné zjednotenie DPH neprinesie príliš veľké efekty. To, čo má zmysel na príjmovej strane rozpočtu, je zjednotenie daňových základov a výberu odvodov a daní, zrušenie niektorých výnimiek. Treba sa pýtať, prečo má niekto daňovú výnimku. Je lepšie mať systém relatívne homogénny a keď chceme niekoho podporovať, tak mu pomôžeme adresne výdavkovou stranou rozpočtu. Je zbytočné robiť z daňového systému ementál. Diery treba upchať.

Pôvodne malo byť trojpercentné maastrichtské kritérium dosiahnuté v roku 2012. Už to reálne nevyzerá. Kedy by mohol deficit dosiahnuť tri alebo menej percent?

Záleží na prístupe novej vlády. Nie je nereálne dosiahnuť to za štyri roky. Závisí to aj od toho, ako sa podarí naštartovať ekonomický rast. Najľahšia konsolidácia totiž vedie cez hospodársky rast.

Nová vláda chce tiež ústavný zákon o vyrovnanom štátnom rozpočte v strednodobom horizonte. Kedy by to mohlo byť?

Asi o päť až šesť rokov. Nie som si istý, že treba hovoriť v ústave o vyrovnanom rozpočte. Kľúčové bude ústavným spôsobom zabezpečiť brzdu na dlh, zaviesť výdavkové limity a zriadiť radu pre fiškálni zodpovednosť. Jednou z veľkých priorit tejto vlády môže byť nastolenie transparentnosti vo verejných financiách.

Aký limit pre verejný dlh by bol rozumný a prečo?

Diskusná štúdia zverejnená Národnou bankou Slovenska navrhuje 50 percent HDP. Je to najbližšie okrúhle číslo. O 60 maastrichtských percentách nehovoríme preto, lebo malé krajiny môžu mať problémy so splácaním dlhu oveľa skôr. Portugalci nemali dlh ani na úrovni 60 percent HDP, a už mali problém s prefinancovaním. Finančné trhy dokážu veľmi rýchlo stopnúť krajiny ako Slovensko. Investori sa pozerajú úplne inak na veľké krajiny, ako sú napríklad USA, Nemecko alebo Japonsko. Bolo by hazardom, ak by sme si mysleli, že môžeme mať dlh 80 či 90 percent HDP.

Niektorí politici rodiacej sa koalície však tvrdia, že pokiaľ máme momentálne dlh 40 percent HDP, je zbytočné dávať hranicu ďaleko od súčasnej úrovne. Je ten rozptyl od súčasného stavu po maximálnu ústavou prípustnú výšku dlhu potrebný?

Pred hornou hranicou dlhu treba mať určitú postupnosť krokov. Nedá sa to urobiť tak, že pri dlhu 49,6 percenta HDP sa nič nedeje a 50 percent je už ústavný problém. Napríklad ako v Poľsku. Keď sa blížia k hranici, tak už nie je možné predkladať do parlamentu rozpočty s deficitmi.

Malo by zmysel aj ústavné dlhové maximum na úrovni 60 percent HDP, čo je vlastne maastrichtský limit?

Ak budeme mať dlhovú brzdu v našej ústave, tak je to oveľa dôležitejšie ako mäkký tlak z Bruselu. Pakt stability a rastu zatiaľ nebol úspešný.

V tomto roku by mal náš verejný dlh presiahnuť 40 percent. Nezohľadňujú sa v ňom však PPP projekty. Bol by tento ukazovateľ výpovednejší, ak by to bob naopak?

Minimálne by boli jednoznačne naznačené riziká. Z politicko-ekonomického hľadiska je lepšie PPP projekty vykázať vo verejnom dlhu, lebo tým pádom slabne motivácia politikov ísť cez PPP projekty iba preto, že sa par rokov nepretavia do dlhu. Siahli by po nich iba vtedy, keď by boli presvedčení o tom, že je to efektívne. Kým to však Eurostat nepožaduje, tak PPP projekty majú krajiny možnosť robiť pomimo verejných financií. Nebude to ľahké zmeniť, viaceré štáty by potom mohli mať problémy.

Kto Je Ľudovít Ódor

Člen Bankovej rady centrálnej banky je spoluautorom dvoch publikácií, Ekonómia z nadhľadu a Krízonómia z nadhľadu. Pred NBS pôsobil na ministerstve financií, kde od roku 2003 šéfoval Inštitútu finančnej politiky a bol tiež hlavný ekonóm. V minulosti sa kalkuláciami spolupodieľal aj na tvorbe daňovej a penzijnej reformy.